УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Датум: 1. март 2021.

ИЗВЕШТАЈ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ, КАНДИДАТА И МЕНТОРА ЗА ИЗРАДУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

На основу члана 36 и 37 Статута Филолошког факултета Универзитета у Београду и члана 40 Закона о високом образовању Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду на IV електронској седници одржаној 28. децембра 2020. године, одлуком број 173/1, образовало је Комисију за одобрење теме за израду докторске дисертације коју је **мср Адријана Крајновић** пријавила под насловом ***Проза Станислава Кракова – између фикције и мемоара*.**

Састав Комисије:

1. **др Предраг Петровић**, ванредни професор за ужу научну област Српска књижевност, предмет Српска књижевност 20. века, изабран 2016. на Филолошком факултету Универзитета у Београду;
2. **др Бранко Вранеш**, доцент за ужу научну област Српска књижевност, предмет предмет Српска књижевност 20. века, изабран 2019. на Филолошком факултету Универзитета у Београду;
3. **др Зорана Опачић**, редовни професор, за ужу научну област Српска књижевност, изабрана 2019. на Учитељском факултету Универзитета у Београду.

II БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Адријана Крајновић рођена је 3. јануара 1987. године у Пакрацу. Основну школу и Гимназију завршила је у Смедереву, дипломирала на Филолошком факлутету Универзитета у Београду 2011. године са темом „Саможртвовани јунак у роману српског реализма“. Као професор српског језика и књижевности запослена је у Гимазији Смедерево, Основној школи Бранко Радичевић и средњој Медицинско-фармацеутској школи Св. Петка од 2011. године.

Сарадник је у изради едиције лектире издавачке куће Клет 2019/20.године. Аутор је и сарадник књижевних часописа *Монс ауреус*, *Кораци*, *Књижевни лист*, *Наш траг*, *Међутим*, *Школски час*.

Учесник је научног скупа младих филолога у Крагујевцу и Међународног сусрета слависта у Вукове дане.

III БИБЛИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

1. Ликови традиције у огледалу бурлеске - *Бурлеска господина Перуна бога грома*, Растка Петровића / Адријана Крајновић. *Годишњак Катедре за српску књижевност са јужнословенским књижевностима*. Год. 12 (2016/2017), стр. 331-345.
2. Ерос у приповедачком опусу Станислава Кракова / Адријана Крајновић. *Станислав Краков : авангарда, маргина, наслеђе : зборник радова о стваралаштву Станислава Кракова*. Крагујевац : Народна библиотека "Вук Караџић", 2015, Стр. 89-96
3. Дисторзија ратних сећања : "Црвене магле" Драгише Васића и "Крила" Станислава Кракова. / Адријана Д. Крајновић. *Први светски рат и српска књижевност ; Два века од Вукове Мале простонародне славеносрпске пјеснарице.* Београд : Међународни славистички центар, 2015 Стр. 295-302.

IV ОЦЕНА ДА ЈЕ КАНДИДАТ ПОДОБАН ДА РАДИ ДИСЕРТАЦИЈУ

Увидом у научнове рад кандидата Комисија сматра да кандидаткиња испуњава услове за израду докторске дисертације.

V ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ПРЕДЛОЖЕНОГ МЕНТОРА

За ментора је предложена др Предраг Петровић, ванредни професор Филолошког факултета Универзитета у Београду, Катедра за српску књижевност са јужнословенским књижевностима.

Библиографија ментора са најмање 5 јединица релевантних за област из које се ради докторска дисертација:

1. *Авангардни роман без романа: поетика кратког романа српске авангарде*, друго, измењено издање, Друштво за српски језик и књижевност Србије, Београд, 2017, 254.стр.
2. *Откривање тоталитета: романи Растка Петровића*, Службени гласник, Београд, 2013, 275. стр.
3. *Хоризонти модернистичког романа*, Чигоја штамша, Београд, 2021, 248. стр.
4. „Станковићев роман о лепоти“, *Књижевност и језик*, Друштво за српски језик и књижевност, 2020, књ. 67, св. 1, стр. 27 – 40.
5. „Кинематографско писање романа (*Крила* Станислава Кракова)”, *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, књ. 54, св. 3, Нови Сад, 2006, стр. 511-527.

Комисија сматра да проф. др Предраг Петровић испуњава све услове за ментора ове докторске дисертације за област српска књижевност.

VI ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ

1. ***Формулација назива тезе.*** Тема докторске дисертације ***Проза Станислава Кракова – између фикције и мемоара*** прикладан је и да добро репрезентује суштину предложене теме истраживања.

2. ***Предмет истраживања.*** За предмет научног истраживања биће узет целокупни опус Станислава Кракова, почевши од дела фикционалне, мемоарске и путописне прозе, до публицистичких текстова. Пажњу проучавалаца међуратног периода српске књижевности Краков завређује као писац изванредне имагинативне снаге. У својим, поетички иновативним, новелама и романима, он одступа од миметичког модела приповедања, напушта традицијски утемељено херојско приповедање о рату, у дослуху са оновременим европским духовно-идејним кретањима учествовао је у формирању новог естетско-поетичког фона на којем почивају дела (по)ратне генерације писаца, углавном повратника из рата. Кандидаткиња ће настојати да испита у којој мери Краков својим прозни делима, у којима сложене наративне поступке саображава са културном традицијом свог поднебља, учествује у креирању модернистичког дикурса српске књижевности. Вођена идеолошким претпоставкама владајуће већине српска нововековна култура (критика изникла у годинама након Другог светског рата) ставила је Кракова на листу проскрибованих писаца. Његов друштвени ангажман, место уредника „Времена“ у међуратном периоду, блискост са тадашњим режимом, уређивање окупацијских гласила, те писање двотомне монографије о Милану Недићу били су разлози за примену, како то именује Михајло Пантић, „политичког и културног остракизма”, који је довео до релативизације значаја Краковљевог дела, а који је несумњиво имао, у конституисању модерног духа српске међуратне књижевности. Овим радом покушаћемо да сачинимо културолошки неутралну и теоријско-аналитички утемељену студију којом се даје допринос досадашњим настојањима проучавалаца књижевности двадесетога века на враћању у оквире литерарне традиције неправедно маргинализованих писаца. Реч је о ауторима које је Гојко Тешић симболично означио као део утуљене баштине, а који су, опет по Тешићевим речима, чинили језгро српске авангарде стварајући у поетички и идејно хетерогеном периоду у којем се мешају поставке космизма, контрукстивизма, радикални отклон од наслеђа, али и његова актуализација, у ковитлацу разноликих рецептивних утицаја развијених европских књижевности, под притиском надолазећих и све интензивнијих идеја политичке деснице. Пратећи идејно-поетичке поставке Краковљевих дела кандидаткиња ће настојати да истакне пут који је он као стваралац који се књижевној јавности прво представио као новелиста, и своје прве прозне текстове објавио у периодици, прешао дошавши до засићења формом авангардног експеримента, заснованог на гротесци, метампсихози, дефабулацији, дисоцијацији субјекта. Ове кратке приповедне форме биле су пишчев излаз из круга ратне прозе, али и најава радикалног заокрета од литерарног ка публицистичком деловању. Посредно, прво објављујући дела путописне прозе, постепено се одвајајући од радикализма, како на поетичком, тако

и на идејном фону, Краков као (путо)писац прелази пут од путника импресионисте, ажурног репортера до бившег ратника који својим ходочашћем по крајевима некадашњих борби или местима која су симболи историјског трајања једног народа, било његовог или неког другог, указује на кобност духовне апатије и немара савременог човека према историјском наслеђу. Као и већина писаца двадестих и тридесетих година двадесетога века који су своје текстове, међу њима и оне путопсине, објављивали у дневним листовима и Краков је искористио овај начин и све већу популарност новина као гласила и извора сазнања да учествује у креирању културне климе друштва.

3. ***Библиографија прелиминарних истраживања***.

1. З. Опачић. Алхемичар приповедања Станислав Краков, Учитељски факултет Универзитет у Београду, Београд, 2007.
2. Б. Стојановић Пантовић, Морфологија експресионистичке прозе, Артист, 2003, Београд
3. Р. Вучковић, Српска авангардма проза, Откорвење, Београд, 2000.
4. Ж. Липовецки, Доба празнине, Књижевна заједница Новог Сада, 1987.
5. Е. Левинас, Тоталитет и бесконачност, Јасен, Београд, 2006.
6. Г. Пикон, Исац и његова сенка, Култура, Београд, 1965.
7. С. Селенић, Ангажман у драмској форми, Просвета, Београд, 1965.
8. М. Недић, Магија поетске прозе, НОЛИТ, Дело, Београд, 1972.
9. М. Пантић, Модернистичко приповедање, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1999.
10. Г. Тешић, Књижевне теорије двадесетог века, прев. Ивана Ђокић, Службени гласник, Београд, 2009.
11. П. Петровић, Откривање тоталитета, Службени гласник, Београд, 2013.
12. М. Пантић, Неизгубљено време, Службени гласник, Београд, 2009.
13. К. Квас, Истина и фикција, Академска књига, Нови Сад, 2011.
14. М. Комненић, Горопадни ерос, огледи о еротизму, Просвета, Београд, 1982.
15. Г. Тешић, Српска књижевна авангарда, Српски књижевни гласник, Београд, 2009.
16. Берђајев, Н. Судбина човека у савременом свету, превео: М. Ђорђевић, Логос, Београд, 2006.
17. Васић Ракочевић, Б. Сторија о лудилу у доба авангарде, психопатолошке структуре у приповеци српског модернизма и авангарде, Службени гласник, Београд, 2011.
18. Деретић Ј. Српски роман 1800-1950, Нолит, Београд, 1981.
19. Јовић Б. Лирски роман српског експресионизма, Институт за књижевност и уметност, Београд, 1994.
20. Комненић Милан, Горопадни ерос, огледи о еротизму, Просвета, Београд, 1982.
21. Левинас Е. Тоталитет и бесконачност, превео: С. Ђузулан, Јасен, Београд, 2006. Липовецки, Ж. Доба празнине, превео: А. Моралић, Књижевна заједница Новог Сада, Нови Сад, 1987.
22. С. Владушић, Књижевност и коментари, Службени гласник, 2018, Београ

23. М. Солар, Модерна теорија романа, НОЛИТ, Београд, 1979.
24. С. Пенчић, Поетика прозе, Градина, Ниш, 1983.
25. В. Жмегач, Повијесна поетика романа, Графички завод Хрватске, 1987.
26. М. Солар, Теорија прозе, СНЛ, Загреб, 1989.
27. П. Биргер, Теорија авангарде, Народна књига Алфа, Београд, 1998.
28. Де Ружмон, Љубав и запад, прев. М. Комненић, СКГ, Београд, 2011.
29. В. Бењамин, Есеји, НОЛИТ, прев. М. Табаковић, Београд, 1974.
30. И. Андрић, Умјетник и његово дјело, Свјетлост, Сарајево, 1976.
31. Ж.Сартр, Шта је књижевност, прев. Ф. Филиповић, Н. Бертолино, НОЛИТ, Београд, 1981.
32. Ж. Рансијер, Политика књижевности, прев. М. Дрча, Адреса, Нови Сад, 2008.
33. Т. Адорно, Естетичка теорија, прев. К. Прохић, НОЛИТ, Београд, 1979.
34. М. Бахтин, О роману, НОЛИТ, Београд, 1989.
35. Б. Прпа, Срспки интелектуалци и Југославија 1918-1929, Клио, Београд, 2018.
36. П. Палавестра, Књига српске фантастике XII-XX век, СКЗ, Београд, 1989.
37. Ц. Тодоров, Увод у фантастичну књижевност, Службени гласник, Београд, 2010.
38. С. Дамјанов, Вртови нестварног-огледи о српској фантастици, Српски књижевни гласник, Београд, 2011.
39. Т. Адорно, Жаргон аутентичности, НОЛИТ, Београд, 1978.
40. М. Бахтин, Ка филозофији поступка, Службени гласник, прев. Д. Радуновић, Београд, 2010.
41. П. Петровић, Авангардни роман без романа, Друштво за српски језик и књижевност, Београд, 2011.
42. Ж. Русе, Нарсцис романописац, Издавачка књижарица Зорана Стојановића, Сремски Карловци, Нови Сад, прев. Ј. Новакић, 1995.
43. Т. Брајовић, Грозница и подвиг, Геопоетика, Београд, 2015.
44. Р. Константиновић, Филозофија Паланке, Трећи програм Радио Београда, 1969.
45. М. Радојевић, Милан Грол, Филип Вишњић, Београд, 2014.
46. С. Стојановић, Колаборационистичка штампа у Србији 1941-1944, Филип Вишњић, Београд, 2015.
47. М. Тимотијевић, Драгиша Васић и српска национална идеја, Службени гласник, Београд, 2018.

4. Основни ***циљеви истраживања.*** Циљ истраживачког рада је указивање на значај Станислава Кракова који својим делима фикционалне прозе представља егземплар модернизације токова српске међуратне прозе. Краковљев прозни израз се отвара ка поетском, док је читав његов, истина невелики, стваралачки опус знак не толико стваралачко-поетичког, колико идејно-тематског континуитета. Краковљев савременик Растко Петровић у својим есејима о Милану Дединцу и есеју „Дванаест година наше књижевности“ можда најсистематичније одређује основу мисао Краковљевог стварања. Рекавши да се у животу враћамо старим доживљајима да их новим искуством поправимо, дамо дубљи смисао, Петровић као да је тумачио Краковљева сведочанства о рату уобличеним у романима и приповеткама, а посебно дела мемоарско-документарне прозе, за које и сам аутор

каже да их пише са извесне историјске дистанце не би ли оно у њима исприповедано рационално сагледао и на нов начин контекстуализовао. Поређењем Краковљевих приповедака и романа кандаткиња ће настојати да докаже да је за овог аутора писање било вид спознаје времена у којем је живео, а које је собом носило промене културолошко-вредносних парадигми, те вид расветљавања места које као појединац и стваралац у свету заузима.

Хипотезе. У књижевотеоријском смислу најкомплексније је питање разграничавања аутобиографије и мемоара, односно питања удела аутобиографског сећања у мемоарски текст. Појмимо ли аутобиографксо као памћење искључиво догађаја који се тичу нас као појединаца и које је као такво корен формирања идентитеата, видећемо да и аутор мемоара најпре посеже за истим регистром сећања, али га потом проширује на догађаје који су одредили, поред његовог, и живот заједнице којој припада. Како би свој текст учинио релевантним историјским сведочанством о конкретном догађају или периоду аутор своје приповедање заснива на чињеницама, које поткрепљује аутентичним документима, писмима, дневницима. Иако и мемоари и аутобиографија деле исту позицију, аутоијегетског приповедача, јасна је дистинкција међу природом онога који приповеда. У мемоарима се избегава субјективизација нарације, идентитет аутора своди се на друштвену димензију. Уврежено је мишљење да мемоари настају на основу сећања, са временске дистанце која омогућава објективнији поглед на догађаје о којима се говори. Ипак, без обзира на низак степен литераризације израза, приповедну структуру која није устројена јасним поетичким нормативима мемоарско дело не доноси историјску истину, већ истину појединца. Аутор мемоара рачуна на референцијалност, приближавајући се историграфском искуству настоји да свој текст учини верним сведочанством, а у томе на првом месту рачуна на реципијента који је уверен да аутор о догађајима заиста настоји да пише као непристрасни сведок. У случају Станислава Кракова кључни проблем рецепције његових мемоара јесте његова друштвена позиција. На основу доминантне идеологије тренутка читаоци развијају свој хоризонт очекивања, а писац емигрант те 1968. године, када пише „Живот човека на Балкану“не може рачунати на непристрасну читалачку публику која се формира у друштву ангажоване и цензурисане културе и истине која је стављена под монопол власти.

5. *Очекивани резултати*. Испитивањем феномена истине у уметничком делу осветлиће се позиција аутора и сведока епоха у делима мемоарске прозе *Живот човека на Балкану, Наше последње победе и Пламен четништва*. Настављајући континуитет започет делом проте Матеје Ненадовића, Симеона Пишчевића, Симе Матавуља и Јакова Игњатовића, Станислав Краков у својим делима мемоарско-историографске прозе ретроспективно вреднује кључне догађаје историјског периода од 1915-1945. године, а у складу са њиховим културолошко-идеолошким значењем. Краков не пише као историчар који свој дискурс гради истичући тачке референције у тексту, већ говорећи о свом односу према околини и догађајима који су одредили смисао његовог личног Ја. Историја о којој он говори није идеолошки неутрална.

6. ***План рада***. Сагледавања значаја и места дела Станислава Кракова не може се отпочети без јасног увида у друштвено-политичка и идеолошка превирања. У уводном делу рада кандиаткиња ће се осврнути на време нестабилне демократије краља Александра и све гласнијег постављања националног и конфесионалног питања постаје поприште превирања владајућих интелектуалних елита већ довољно хетерогеног друштва, директно супротстављених верских и културних корена. Скорашње искуство Великог рата, једногласно означено као антицивилизацијско, како из угла ондашњих, тако и из угла савремених историчра, показало је у којој мери лоше коципирана и на погрешним темељима постављена политика може једну државу, али шире и читав свет, довести до општег суноврата. Биолошка, економска и општељудска трагедија могла се превазићи у поратним годинама једино уколико би се разједињене политичке и интелектуалне елите консолидовале и усмериле своје снаге ка хомогенизацији ставова супротстављених интересних кругова, а онда ка трасирању путева развоја, такозване, нове Европе. Српски интелектуалци су изношењем својих ставова успевали да усталасају јавно мњење, јер су заједничку државу видели као некохезиону творевину унутар које не постоји могућност усаглашавања културолошко-цивилизацијских ресурса са правним, економским и политичким потенцијалом простора на којем је створена. Милан Грол је био уверења да југословенско уједињење мора бити изведено на потпуно демократским основама, као заједница апсолутно равноправних делова, да базу уједињења треба да чини право самоопредељења народа, засновано на самоопредељењу једнике, заснивајући свој став на променама у царистичкој Русији, охрабрујућим демократским изјавама Вудроа Вилсона, националним покретима на просторима Аустроугарске, али не схватајући да се политички прагматизам и романтизам не могу мешати. У зависности од угла гледања стварање (нове) Југославије виђено је или као егзистенцијална нужност или као линија којом се наставља историјски пут српског народа ка његовом уједињавању. Управо након историсјко-документарног увода, укључујући историзам, позитивизам и биографску критику контекстуализоваћемо дело Станислава Кракова у оквире авангарде као надстилске и инердисциплинарне формације српске књужевности првих деценија двадесетога века. Краков не пише као историчар који свој дискурс гради истичући тачке референције у тексту, већ говорећи о свом односу према околини и догађајима који су одредили смисао његовог личног Ја. Историја о којој он говори није идеолошки неутрална. Од друговања са Димитријем Љотићем, сарадње у Влади националног спаса са Миланом Недићем, до сусрета са Винавером, Растком Петровићем, Аписом, краљевима обеју великих династија, те свим истакнутим носиоцима српске авангардне прозе, Станислав Краков се издваја као аутентична личност свога времена, виновник промена на плану уметничког израза, учесник у првим авангардним активностима, трагички ратник и појединац који смисао новонасталог друштвеног поретка у данима Другог светског рата није могао да разуме. Као што и његовог ујака Милана Недића можемо оптужити да је био квислинг, али и истински трагичка фигура једног историјског периода, потресен личном трагедијом, и личност Станислава Кракова с историјске тачке гледишта можемо проказати, али је његов литерарно-публицистички рад неспорно значајан као сведочанство једне епохе. Кандидаткиња ће настојати да, пратећи идејно-поетичке поставке Краковљевих дела, истакне пут који је он као стваралац

који се књижевној јавности прво представио као новелиста, и своје прве прозне текстове објавио у периодици, прешао дошавши до засићења формом авангардног експеримента, заснованог на гротесци, метампсихози, дефабулацији, дисоцијацији субјекта. Ове кратке приповедне форме биле су пишчев излаз из круга ратне прозе, али и најава радикалног заокрета од литерарног ка публицистичком деловању. Посредно, прво објављујући дела путописне прозе, постепено се одвајајући од радикализма, како на поетичком, тако и на идејном фону, Краков као (путо)писац прелази пут од путника импресионисте, ажурног репортера до бившег ратника који својим ходочашћем по крајевима некадашњих борби или местима која су симболи историјског трајања једног народа, било његовог или неког другог, указује на кобност духовне апатије и немара савременог човека према историјском наслеђу. Као и већина писаца двадестих и тридесетих година двадесетога века који су своје текстове, међу њима и оне путопсине, објављивали у дневним листовима и Краков је искористио овај начин и све већу популарност новина као гласила и извора сазнања да учествује у креирању културне климе друштва. Увидом у публицистичке текстове и дела мемоарске прозе кандидаткиња ће покушати да осветли идеолошко профилисање Кракова као новинара и интелектуалца чија реч одређује однос једног сталежа, професије и кружоока према националном и спољнополитичком питању.

7. *Методе истраживања.* Методлошки приступ у изради рада почива на плурализму метода. Како је и сама наука о књижевности дискурзивна због многобројих промена парадигми, у појединачном научном приступу потребно је водити рачуна о равнотежи између херменеутизма и виђења књижевности као хуманистичког феномена, који собом повлачи субјективизацију и готово импресионистички приступ. У изради овог рада полази се од интерпретативног модела који напушта становишта прекомерног формализма, почива на практичној примени теоријских поставки, а усмерава се ка разјашњавању и диференцијацији културолошког контекста настанка дела Станислава Кракова. Стога је потребно изгдарити трансцидсциплинарни приступ који обједињује књижевну, критичку и политичку теорију. Бирањем методлошко-теоријске апаратуре имамо на уму да смо само у двадесетом веку имали велики број теоријских струја које су почивале на двема дијаметрално постављеним идејама. На једној страни имамо интерпретативно-херменеутичку струју у коју спадају руски формализам, структурализам, те наратолошку генеративну поетику, теоријске поставке Јакобсона, Женета, Мукаржовског, Тодорова, Рифатера, раног Барта, а са друге аналитичко-научну струју коју чине књижевна психоанализа, феноменологија, теорија интерпретације, феминистичка и постколонијална критика, на шта нас упућују водећи теоретичари књижевности данашњице. Из наведеног можемо извести закључак да се књижевна теорија окренула плурализму, нужно или консеквентно, услед ере доминације културолошких студија које теоријско разматрање књижевности воде ка трансдисциплинарном приступу.

VII ЗАКЉУЧАК СА ОБРАЗЛОЖЕНОМ ОЦЕНОМ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ И КАНДИДАТА

Кандидат мср Адријана Крајновић испуњава услове за израду докторске дисертације *Проза Станислава Кракова – између фикције и мемоара*. Ту подобност поткрепљује и исцрпно образложење процеса истраживања и предмета рада.

Тема дисертације *Проза Станислава Кракова – између фикције и мемоара*, како се може закључити на основу изнетог образложења, отвара могућности за нове научне резултате и иновативне интерпретације. На основу постављених циљева и очекиваних резултата, Комисија констатује да је предложена тема подобна за израду докторске дисертације у области српске књижевности.

На основу наведених података о предложеном ментору (библиографија релевантних научних радова) комисија констатује да је проф. др Предраг Петровић подобан за ментора предложене докторске дисертације**.**

На основу свега изнетог, Комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да донесе позитивну оцену о подобности кандидата мср Адријане Крајновић и предложене теме докторске дисертације *Проза Станислава Кракова – између фикције и мемоара* а да за ментора именује др Предрага Петровића, ванредног професора Филолошког факултета Универзитета у Београду.

Београд, 1. марта 2021. г. ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

проф. др Предраг Петровић, ментор

доц. др Бранко Вранеш

проф. др Зорана Опачић